

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні Вченої ради
УДМУ імені Михайла Драгоманова
_____ 2023 р.

Протокол № 3
Проректор з навчально-методичної
роботи
проф. Веригуб Р.М.

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

«Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі»
(назва обов'язкового освітнього компоненту)

освітньої програми Початкова освіта
(назва)

галузі знань 01 Освіта
(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 013 Початкова освіта
(код і назва спеціальності)

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом ПП2.11.4

Розробник програми:

Васютіна Тетяна Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки Педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

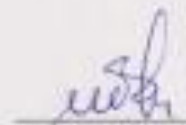
Рецензенти:

Бахмат Наталія Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Лук'яниченко Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти та інноваційної педагогіки УДУ імені Михайла Драгоманова.

Обговорено та рекомендовано до впровадження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «24» квітня 2023 року, протокол № 2

Голова НМР

(підпис)

Р.М.Вернидуб
(Прізвище, ім'я)

1. Пояснювальна записка

Навчальна програма освітнього компоненту «Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта.

Предметом вивчення освітнього компоненту є закономірність зв'язків між складовими навчального процесу НУШ: змістом навчання (навчальним предметом/інтегрованим курсом), діяльністю учителя (викладанням) і діяльністю учнів (навчанням) і розроблення шляхів його оптимізації.

Міждисциплінарні зв'язки: «Громадянська освіта та основи демократії», «Історія української державності», «Педагогіка», «Українська культура», «Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»».

Мета і завдання освітнього компоненту.

Мета курсу – забезпечити оволодіння студентами спеціальності «Початкова освіта» першого рівня вищої освіти «Бакалавр» необхідним обсягом фахових компетенцій, які допоможуть реалізувати зміст освітньої галузі «Громадянська та історична» Державного стандарту початкової освіти у контексті Концепції розвитку громадянської освіти в Україні (2022), Концепції «Нова українська школа» та чинних Типових освітніх програм.

Завданнями курсу є підготовка майбутніх учителів-початківців до:

- 1) визначення в комплексі пізнавальних, виховних і розвивальних завдань інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в контексті громадянської освіти;
- 2) наукового обґрунтування змісту програм, підручників ЯДС щодо реалізації змісту громадянської та історичної освітньої галузі;
- 3) раціонального добору змісту, форми, методів та методичних прийомів для формування у молодших школярів основ громадянської та соціальної компетентностей з опорою на провідні європейські практики;
- 4) визначення вимог щодо підготовки вчителя до формування загальних та обов'язкових результатів навчання здобувачів початкової освіти, передбачених освітньою галуззю, в інтегрованому курсі ЯДС.

II. Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми

Інтегральна компетентність : Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПР-01 Організувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.	ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. СК-1.Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і

		письмово.
2.	<p>ПР-03 Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.</p>	<p>ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності. СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної</p>
3	<p>ПР-06 Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.</p>	<p>ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту</p>

		освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.
4	ПР-09 Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.	ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних
5	ПР-12 Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.	особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій. СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення освітнього компоненту відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)	Кількість годин (заочна (вечірня) форма навчання)
-----	---------------------	---	--

		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
1	<p><i>Модуль I. Громадянська освіта у початковій школі та історія її становлення</i></p> <p><i>Тема 1.1. Вступ. Суть і структура громадянської компетентності у світовому та вітчизняному досвіді. Роль освіти для демократичного громадянства.</i></p> <p><i>Історія становлення громадянської освіти у початковій школі.</i></p> <p><i>Особливості реалізації змісту ОГ «Громадянська та історична» у Типових освітніх програмах та навчально-методичній літературі для початкової школи</i></p> <p><i>Тема 1.2. Дидактичні можливості швейцарсько-українського проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» для формування основ громадянської компетентності молодших школярів.</i></p>	12	6	6		10	2	2			18
		4	2	2		4		2			8
		8	4	4		6					10

2	<i>Модуль 2. Методика формування основ громадянської компетентності учнів початкової школи</i>	33	14	14	5	35	10	6	4		60
	<i>Тема 2.1. Основи громадянської освіти та методика формування складників громадянської компетентності у молодших школярів</i>	10	4	4	2	10	4	2	2		20
	<i>Тема 2.2. Організація проєктної діяльності учнів із змістом громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».</i>	4	2	2		4					10
	<i>Тема 2.3. Зміст і методика організації роботи учнів з картографічною продукцією в курсі «Я досліджую світ» та інструментарієм DOCCU.</i>	5	2	2	1	6	2	2			10
	<i>Тема 2.4. Роль медіа у формуванні основ громадянської компетентності учнів початкової школи.</i>	10	4	4	2	10	4	2			10
	<i>Тема 2.5. Розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти у процесі реалізації змісту громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».</i>	4	2	2		5			2		10
Разом:		45	20	20	5	45	12	8	4		78

III. Зміст освітнього компоненту за модулями і темами:

Модуль I. Громадянська освіта у початковій школі та історія її становлення

Тема 1.1. Вступ. Історія становлення громадянської освіти у початковій школі.

Суть і структура громадянської компетентності у світовому та вітчизняному досвіді. Роль освіти для демократичного громадянства.

Особливості реалізації змісту ОГ «Громадянська та історична» у Типових освітніх програмах та навчально-методичній літературі для початкової школи

Тема 1.2. Формування основ громадянської компетентності молодших школярів засобом інструментарію швейцарсько-українського проєкту DOCCU «Розвиток громадянських компетентностей в Україні».

Концепція розвитку Громадянської освіти в Україні. Структура громадянської компетентності як особистісного утворення. Інструментарій DOCCU для її формування в молодших школярів під час освітнього процесу.

Модуль 2. Методика формування основ громадянської компетентності учнів початкової школи

Тема 2.1. Основи громадянської освіти та методика формування складників громадянської компетентності у молодших школярів.

Людина як біосоціальна істота та методика її вивчення у підручниках ЯДС різних авторських колективів. Соціальне середовище людини та методика формування відповідних складових громадянської компетентності учнів. Місце людини в демократичному суспільстві України та методика вивчення відповідного матеріалу за різними Типовими освітніми програмами. Україна як демократична держава серед країн світу та методика формування відповідних складових громадянської компетентності учнів.

Тема 2.2. Організація проєктної діяльності учнів із змістом громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».

Види проєктів в курсі «Я досліджую світ» різних авторських колективів, підходи до їх класифікації. Етапи роботи над проєктом. Форми і методи організації діяльності учнів під час виконання проєктів за змістом громадянської освіти. Орієнтовні вимоги до оформлення проєктної документації (портфоліо). Особливості оцінювання проєктної роботи учнів.

Тема 2.3. Зміст і методика організації роботи учнів з картографічною продукцією в курсі «Я досліджую світ» та інструментарієм ДОССУ.

Види та тематика картографічної продукції, яка реалізує зміст освітніх галузей «Громадянська та історична» і «Природнича». Дидактичні можливості картографічних посібників у методиці викладання курсу ЯДС. Взаємозв'язок картографічної продукції та складників громадянської компетентності учнів.

Тема 2.4. Роль медіа у формуванні основ громадянської компетентності учнів початкової школи.

Особливості сприйняття інформації дітьми покоління α. Види видів медіаресурсів та їх вплив на формування складників громадянської компетентності молодших школярів, методика організації роботи з ними. Типи завдань для роботи учнів з різними видами медіа (за таксономією Б. Блума) у процесі вивчення змісту галузі «Громадянська та історична» в курсі ЯДС.

Тема 2.5. Розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти у процесі реалізації змісту громадянської освіти в курсі «Я досліджую світ».

Суть soft skills як дидактичної категорії. Підходи їх характеристики у нормативних документах початкової освіти. Методика формування soft skills в учнів початкової школи у сучасній практиці НУШ. Роль театралізації у цьому процесі. Особливості формування soft skills в молодших школярів засобом інтерактивних вправ та театралізованої діяльності.

IV. Засоби діагностики успішності навчання

Контроль та оцінювання навчальних досягнень такі: поточний (індивідуальний і фронтальний усний та письмовий) та підсумковий контроль (залік). Контролю та оцінюванню підлягають: теоретичні знання з дисципліни, самостійні завдання у робочому зошиті, творчі роботи (плани-конспекти, проєктні роботи), модульні роботи.

Оцінка включає в себе поточний контроль (оцінюється робота на парах, вчасне і якісне виконання практичних та самостійних робіт, модульні контрольні роботи (залік – 4 семестр).

Критерії оцінювання знань студентів

- 1) якість знань (правильність, повнота, глибина, системність, дієвість, узагальненість, міцність);
- 2) ступінь сформованості професійних умінь з дисципліни;
- 3) ступінь самостійності в навчальній діяльності;

4) досвід творчої пошукової діяльності.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання ___

Залік – поточна успішність 100 балів

VI. Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні джерела

1. Арешонков В. Ю. Зміст шкільної суспільствознавчої освіти в Україні у ХХ столітті: формування і трансформації: [монографія] / Володимир Юрійович Арешонков. Житомир: Полісся, 2014. 381 с.
2. Атлас «Я досліджую світ. Громадянська освіта» для 1-4-х класів /укл. Васютіна Т.М. та ін. Київ. ДНВП «Картографія». 2023.
3. Бахмат Н., Крива О. Сучасні технології виховання правових уявлень учнів в умовах освітнього середовища закладів загальної середньої освіти. Актуальні проблеми сучасної педагогічної науки: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції. Дрогобич. 2020. С. 22-26
4. Бахмат Н. Суспільствознавство як предмет початкового навчання в школі в різні історичні епохи. URL: bahmat.at.ua/suspilstvozn/dovidk.material_1.pdf
5. Бібік Н. М. Предмет ЯДС: методичні орієнтири. *Початкова школа*. 2014. № 8. С. 35 – 40.
6. Бібік Н. М. ЯДС : зміст і методичні підходи реалізації. *Методичний коментар до навчальних програм для 1–4 класів : Дайджест* / [укл. О. В. Онопрієнко]. Донецьк, 2012. С. 84–90.
7. Бібік Н. М. Ознаки компетентісно орієнтованого уроку з предмета ЯДС. *Початкова школа*. 2017. № 8. С. 29 – 33.
8. Васютіна Т., Золотаренко Т., Клямар А. Розвиток основ критичного мислення в учнів 1-го класу засобом цифрових ресурсів Mozaik та MozaBook. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. С. 217 –222. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/34.pdf
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-34>
9. Васютіна Т., Коваль Т., Тарасенко О. Особливості організації групової роботи учнів початкової школи засобом інструментарію швейцарсько-українського проєкту DOCCU – розвиток громадянських компетентностей в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 44. Том 1. 282 с. С. 223 – 228. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/44_2021/part_1/35.pdf
<https://doi.org/10.24919/2308-4863/44-1-35>
10. Васютіна Т.М., Саєнко Ю.О. Методика організації роботи учнів 1-го класу з картографічними посібниками в процесі вивчення курсу «Я досліджую світ» *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 36. Том 1. С. 239 – 244. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_1/40.pdf DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-1-38>

11. Васютіна Т., Суяндукова Ю. Формування ціннісних орієнтацій в учнів 1-го класу у процесі ранкових зустрічей. *Початкова школа і сучасність*. 2019. № 5. С. 3-8.
12. Васютіна Т.М., Чижевська Ю. Формування «м'яких» навичок (soft skills) у дітей 6-7 років засобом театралізованих вправ. *Матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти»*, в рамках проекту програми Еразмус + Модуль Jean Monnet 620252-EPP-1-2020-1-UA-EPPJMO-MODULE. Вінниця, 22-23 квітня 2021 року.
13. Воронцова Т. та ін. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Алатон. 2019. 128 с. URL: http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/
14. Гільберг Т. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу» /Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ, Генеза. 2020. 256 с.
15. Гільберг Т.Г., Тарнавська С.С., Хитра З.М., Павич Н.М. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу». Київ. Генеза, 2020. 240 с. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/navchalno-metodichn-posbni/lya-pedagogchnih-pratsvnikv/navchalno-metodichniy-posbnik-nova-ukraska-shkola-metodika-navchannya-ntegrovanogo-kursu-ya-doslidzhuyu-svt-u-3-4-klasakh-zakladv-zagalno-seredno-osvti-na-zasadakh-kompetentnsnogo-pdkhodu/>
16. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. Посібник для вчителя для реалізації наскрізної тематичної лінії «громадянська відповідальність» в оновлених шкільних програмах для 5–9-х класів / Рафальська М. , Боярчук О. , Герасим Н. та ін. Європейський центр ім. Вергеланда. Київ, 2017. 136 с.
17. Громадянська освіта та методика її навчання: Підручник для студентів педагогічних закладів вищої освіти / За загальною редакцією Т. В. Бакка, Т. В. Мелещенко. К.: УОВЦ «Оріон», 2019. 320 с. URL: <https://engage.org.ua/hromadianska-osvita-ta-metodyka-ii-navchanniapidruchnik-dlia-studentiv-pedahohichnykh-zakladiv-vyshchoi-osvity/>
18. Державний стандарт початкової освіти. Освітня галузь “Громадянська та історична”. URL: newstandard.nus.org.ua/
19. Електронні версії підручників. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>
20. Живемо в демократії. URL:<http://www.living-democracy.com.ua>
21. Зростаємо в демократії. Плани уроків для початкових класів з освіти для демократичного громадянства та прав людини (ОДГ/ОПЛ) / [В. В айдінгер, Р. Голлоб] / Під заг. ред. Р. Голлоб, П. Крапф та ін.; пер. з англ. та адапт. О. В. О вчарук; заг. ред. укр. версії Н. Г. Протасова. К: НАДУ, 2011, 154 с.
22. Зростаємо у демократії: Плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини / Р. Голлоб, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер. Пер. з англ. та адапт. О. В. Овчарук; заг. ред. укр. версії: Н. Г. Протасова. 3-те вид. К.: Основа, 2016. Т. 2. 164 с.
23. Концепція «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/202016/12/05/konczepczyia.pdf>
24. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/.../2018/.../1-kontseptsiya-rozvitku-gromosviti-v-ukraini-1701201/>
25. Лук'янченко О. М. Васютіна Т. М., Кондратюк О. М. Психолого-педагогічні аспекти формування «soft-skills» у молодших школярів в процесі гри. *International scientific and practical conference Pedagogy and psychology in the modern world: interaction vectors*.

Wloclawek, Republic of Poland May 28–29, 2021 P. 23-27 DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-5>
URL:<http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/134/3859/8097-1?inline=1>

26. Людина і світ: Підручник/Л.В. Губерський, В.Г. Кремень, А.О. Приятельчук та ін.; Голов. ред. Л.В. Губерський. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. 349 с.
27. Навчаємо демократії. URL:<http://www.living-democracy.com.ua>
28. Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для вчителів / Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер; ред. Р. Голлоб, П. Крапф, В. Вайдінгер: Пер. з англ. та адапт. Л.І. Паращенко. 3-тє вид. К.: Основа, 2016. Т. 1. 164 с.
29. Навчання демократії: збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини / Р. Голлоб, П. Крапф. Пер. з англ. та адапт. Н.Г. Протасової. К.: Основа, 2016. Т. 6. 100 с.
30. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / Під заг. ред. Бібік Н. М., Араджионі М. А. К.: ФОП «Парашин К. С.», 2018. 880 с.
31. Смагін І. І. Підручник із суспільствознавства в українській школі 1920-1990 рр.: проблеми створення і функціонування: [монографія] / Ігор Іванович Смагін. Житомир: Полісся, 2010. 411 с.
32. Смагін І.І. Суспільствознавча компетентність учнів: поняття , зміст, структура. *Вісник Житомирського державного університету* . Випуск 4 (76). Педагогічні науки. URL: <http://visnyk.zu.edu.ua/>
33. Тарасенко О.В., Васютіна Т.М. Організація самостійної роботи учнів початкової школи в курсі ЯДС засобом вправ швейцарсько-українського проєкту «Розвиток громадянських компетентностей в Україні – DOCCU». Нова українська школа як простір формування ключових компетентностей учасників освітнього процесу: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (3 грудня 2020, Чернівці) / Укладачі: Бирка М.Ф., Боярин Л.В., Куриш Н.К. Чернівці: ППОЧО, 2020.
34. Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/tipovaosvitnyaprogram1.doc>
35. Типова освітня програма розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/04/11/1tipova-osvitnya-programa-rozroblena-pid-kerivnitstvom-oya-savchenko.docx>
36. Третяк О. Методика виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів. *Початкова школа*. 2015. № 6. С.10 –15.
37. Трояновська Г. Театралізація – дійовий метод формування життєвих компетенцій особистості учня. *Початкова школа*. 2016. №7. С.14-16
38. Чорна, О. О. Виховання у молодших школярів шанобливого ставлення до людей : метод. рекомендації / Ольга Чорна ; МОН України, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Умань : РВЦ Софія, 2009. 40 с.
39. Формування громадянської компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів / [Укладач Наталія Степанова.] Черкаси: Видавництво Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради, 2014. 44 с.
40. Шолудько К. & Васютіна Т. (2021) Особливості формування soft skills у дітей 6-річного віку в умовах дистанційного навчання. Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Тернопіль, 11-12 листопада, 2021), С. 195 – 198. URL: <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/media/arhive/23.11.2021.pdf>
41. Юрій М.Ф. Людина і світ. К.: Дакор, 2006. 46 с.
42. http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/

43. Barrett, M. Competences for democratic culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 2016.
44. Competences for democratic culture : living together as equals in culturally diverse democratic societies / Council of Europe. Strasbourg, 2016. 78 p. Взято з <https://rm.coe.int/version-ukrainienne-240418/16807c886e>
45. Gollob R., Krapf P. and Weidinger W. (eds) (2010), Educating for democracy: background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Teachers_manuals/Educating_democracy_EN.pdf. Sources of the competences schemes 63.

Допоміжні джерела

1. Васютіна Т. Дидактичні можливості музейної педагогіки та віртуальних екскурсій у навчанні молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Випуск № 29, 2020. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_1/35.pdf
2. Васютіна Т.М., Золотаренко Т.О. Реалізація ідей STREAM-освіти у процесі формування основ громадянської компетентності учнів початкової школи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Тернопіль, 7–8 листопада, 2019), С.38 – 40. URL: <http://www.conf.fizmat.tnpu.edu.ua>
3. Васютіна Т.М., Золотаренко Т.О. Формування основ критичного мислення в учнів 1-го класу в контексті STEAM-освіти засобом цифрових ресурсів Mozaik та MozaBook. *Сучасні фізичні знання як основа інтеграції змісту шкільної природничої освіти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24–25 листопада 2021 р., м. Умань)*. https://famv.udpu.edu.ua/images/storinki/nauka/konferencii/24-25_11/Vasjutina_Zolotarenko.pdf
4. Васютіна Т. Підготовка майбутніх учителів до формування в учнів початкової школи основ громадянської компетентності засобом медіа. *«Освітньо-науковий простір» «Educational Scientific Space» (ESS)*. Науковий журнал. Вип. 1 (1 - 2021)/ Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова [гол. Ред. д-р пед.наук, проф. Матвієнко О.В.]. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 15 - 25. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34353> DOI <https://doi.org/10.31392/ONP-npu-1.2021.02>
5. Васютіна Т., Телецька Л. Напрями підготовки студентів спеціальності «Початкова освіта» до формування в учнів основ громадянської компетентності. *Науковий часопис*. Серія 17. Випуск 31. 2019. С. 40- 45.
6. Васютіна Т.М. Формування у студентів навичок ефективної співпраці у процесі роботи з різними видами медійних ресурсів соціального та природничого змісту. Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених : збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф. Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
7. Гільберт Т., Тарнавська С. Організація освітнього процесу в 1-му класі засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Початкова школа*. 2018. №8. С. 36-43
8. Крамаренко А.М. Методика викладання освітньої галузі „Людина і світ” : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 "Початкова освіта"] / Алла Крамаренко. [2-е вид., перероб. і допов.]. Донецьк : вид-во "Ноулідж" (донецьке відділення), 2010. 394 с.
9. Лактіонова Г.М. Конвенція ООН з прав дитини: шляхи практичного застосування: метод. рек. / [упоряд. Г.М. Лактіонова та ін.]. К.: Наук. світ, 2000. 38 с.
10. Лінник О.О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник/ Автор та укладач О.О. Лінник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.

11. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. Ред. Біб'юк Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017. 206 с.
12. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
13. Петречук О. Життя людини – найвища цінність. *Початкова школа*. 2016. № 2. С. 21 – 22.
14. Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС) Взято з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-06#Text
15. Черненко Г.М. „Людина і світ” з методикою викладання у початковій школі: [навчально-методичний посібник для студентів педагогічних факультетів] / Г.М.Черненко. К.: „Міленіум”, 2009. 205 с.
16. Heydt J.-Mm. Education for democratic citizenship: words and actions / Council for cultural Co-operation (CDCC). Strasbourg, 2011. 46 p
17. Mompoin-Gaillard P. and L z r I. (eds) (2015), TASKs for democracy: 60 activities to learn and assess transversal attitudes, skills and knowledge, Council of Europe Publishing. <https://www.coe.int/en/web/learning-resources/-/tasks-for-democracy-60-activities-to-learn-and-assess-transversal-attitudes-skills-and-knowledge>

Інформаційні ресурси

1. <https://mon.gov.ua/ua> – сайт Міністерства освіти і науки України.
2. http://autta.org.ua/ua/resources/ya_doslidzhuyu_svit/
3. <https://imzo.gov.ua/> – сайт Інституту модернізації змісту освіти
4. <https://lib.npu.edu.ua/> – бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова.
5. <http://dnpb.gov.ua/ua/> – Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського.
6. <http://nbuv.gov.ua/node/554> – електронні інформаційні ресурси Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
7. <https://nus.org.ua/> - сайт НУШ.
8. <https://www.liveworksheets.com/kj1501873xp>
9. <https://learningapps.org/user/%D0%AF%D0%94%D0%A1%201%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81?displayfolder=1972774>
10. <https://vsimpptx.com/> (презентації)
11. <https://naurok.com.ua/> (тести)
12. <https://vseosvita.ua/> (тести)
13. <https://miyklas.com.ua/>
14. <https://svitdovkola.org/metodic/ik4>
15. Youtube.com (канал Kozak TV)

РЕЦЕНЗІЯ
на навчальну програму обов'язкового освітнього компоненту
«Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої
галузі» (автор: Т.М. Васютіна)

Впровадження нормативних документів, які визначають зміст підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності (Державний стандарт початкової освіти, Концепція НУШ, Державний стандарт вищої освіти (Початкова освіта, бакалавр), Професійний стандарт вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти), зумовили модернізацію змісту, форм, методів і засобів фахової підготовки студентів спеціальності 013 Початкова освіта. В зв'язку з цим, на часі є створення рецензованої програми, на опрацювання якої відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

Аналіз її змісту та структури показав, що програма створена відповідно до вимог, що висуваються до такого виду нормативних документів. Її зміст є складовою відповідної освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Розробниками чітко прописані предмет, мета і завдання, міжпредметні зв'язки освітнього компоненту, зрозуміло і однозначно сформульовані основні результати навчання та компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми, чітко вказаний тематичний план, форми і методи контролю, рекомендовані джерела.

Вдалим, на нашу думку, є ідея розробників максимально наблизити зміст освітнього компоненту за модулями і темами до громадянської освіти в інтегрованому курсі «Я досліджую світ», використати доробок міжнародних партнерів у формуванні основ громадянської компетентності учнів, опиратись на картографічну продукцію та наскрізно розвивати soft skills у здобувачів початкової освіти. Суттєва увага приділяється формуванню здатності студентів створювати уроки за змістом громадянської освіти з використанням прогресивних європейських практик.

Висновок: програма обов'язкового освітнього компоненту «Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі» (автор: Т.М. Васютіна) повністю відповідає вимогам до оформлення даного виду документів і може бути рекомендована до затвердження і використання.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри початкової освіти
та інноваційної педагогіки
Педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова

Ольга ЛУК'ЯНЧЕНКО

РЕЦЕНЗІЯ
на навчальну програму обов'язкового освітнього компоненту
«Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі»
(автор: Т.М. Васютіна)

Рецензована програма обов'язкового освітнього компоненту «Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі» створена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта, спеціальності 013 Початкова освіта. Її зміст розроблений на основі таких нормативних документів: Державного стандарту початкової освіти, Концепції Нової української школи, Державного стандарту вищої освіти (Початкова освіта, бакалавр), Професійного стандарту вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти. На вивчення обов'язкового освітнього компоненту відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

Зміст освітнього компоненту спрямований на підготовку майбутніх учителів до реалізації змісту освітньої галузі «Громадянська та історична» і доповнений переліком основних компетентностей (інтегральна, загальні, спеціальні) та програмними результатами, які вони формують у процесі його вивчення. Змістове наповнення усіх структурних елементів не викликає заперечень, доводить їх актуальність та дієвість для формування вказаних компетентностей майбутніх учителів початкових класів нової української школи. Програмні результати навчання та компетентності відповідають вимогам освітньо-професійної програми є реальними для формування у студентів і такими, що всебічно забезпечуватимуть реалізацію змісту освітньої галузі «Громадянська та історична» в інтегрованому курсі «Я досліджую світ».

Особливе місце у програмі відводиться формуванню у студентів здатності урізноманітнювати форми, методи, прийоми і засоби навчання для розвитку в учнів життєвих, соціальних, громадянських компетентностей у їхньому ставленні до природи, суспільства, людей і до самих себе.

Висновок: програма обов'язкового освітнього компоненту «Основи і методика викладання громадянської та історичної освітньої галузі» (автор: Т.М. Васютіна) повністю відповідає вимогам до оформлення даного виду документів і може бути рекомендована до затвердження і використання.

Рецензент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методик
початкової освіти
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка.

Наталія БАХМАТ